

n. (non dicimus resurrectionem corporis esse simpliciter impossibilem, sed dicimus impossibile esse ut corpus naturale et corruptibile sicut nunc est, sit necessarium vel etiam utile ad perfectam felicitatem animae).

APPENDIX AD PSYCHOLOGIAM.

DE NATURALIBUS ANIMAE HUMANAEE DEFECTONIBUS.

Restant post psychologicas paelectiones superius expositas, aliqua humanae vitae facta, quae nondum explicare tentavimus; neque ordinario satis clare explicantur, quin imo distinctae ac clarae disquisitioni non adeo se praebent pervia. Deficiunt enim non raro aliquae nostrae operationes, et sine norma, sine voluntatis libero ductu perficiuntur. Harum naturam et conditio-nes, si quomodo deprehendere fuerit possibile, examini subjicere in animo est. Erunt autem :

- Articulus 1. De somno.
- Articulus 2. De somnio.
- Articulus 3. De amentia.

ARTICULUS I.

De somno.

Propositio 116.

Somnus est naturalis interruptio aequilibrii inter varias hominis facultates, orta ex fatigacione virium vegetalium, et naturaliter ad has vires reficiendas ordinata.

Stat. quaest. 1) Quid sit somnus practice omnes sciunt, theoretice physiologi fatentur nescire hucusque, quia nempe quaerunt quomodo tunc variae functiones fiant, ac varia organa influant et patientur.

2) Philosophice de causis non jam proximis sed remotioribus quaerentes respondemus : a) *causam formalem* esse interruptionem aequilibrii...;— b) *causam efficientem* esse fatigacionem vegetalium virium ex ordinario earum usu; — c) *causam finalem* esse reparationem virium istarum.

Prob. 1^a pars (*interruptio*). Tres sunt in homine ordines facultatum : vegetativae, sensitivae, intellectivae, quibus tota hominis vita continetur; — a. 1) quoties istae vires normali sua activitate vigent, certo ordine contemporatae sunt, ut aliae alias juvent, foveant, sustineant excitent; diciturque homo sanus et vigil; — 2) quoties contemporatio haec turbatur modo insolito, quo non ordinaria restauratio efficiatur, dicitur homo aegrotus; — 3) quoties est turbatio hujus aequilibrii ordinaria et ad reparationem, dicitur homo dormiens; *e.*

Prob. 2^a pars (*orta ex...*). 1° Causae quae somnum provocant, v. c. cibus vel potus copiosor, liquores narcotici, nimium frigus vel nimia aestuatio, ceteri aliqui morbi; — et causae quae somnum impediunt, v. c. quidquid turbat digestionem, respirationem, sanguinis circulationem, vel quod sanguinem agitat, nervos irritat, et certi aliqui alii morbi; — hae omnes causae non nisi vitam vegetativam per se afficiunt; *e.*

Prob. 2° Ordinarius somnus ea mensura necessarius invenitur, qua vel debilia sunt vegetationis organa, vel vehementius fatigantur, vel restaurationi apta sunt; *e.* (inde somnus in embryone continuus, in infante facillimus et longus, in adolescente jam brevior, in viro moderatus, in sene brevissimus et difficilis...).

Prob. 3^a pars (*ordinata ad...*). Propter unitatem principii vitalis (cfr. prop. 87), quo magis intenduntur activitates sensitivae et intellectivae, eo magis teruntur et consumuntur organa, debentque per vegetationem refici; *a.* ad hoc requiritur ut sibi pacata relinquatur vitae vegetativae activitas; *e.*

Coroll. Ergo eodem somno etiam bruta dormiunt; sed nec mirum est etiam in plantis aliquem somnum inveniri, non solum quietem hibernalem, sed etiam inter aestatis dies ac noctes; atque id experimentis aliquibus videtur notum.

Propositio 117.

Somnus primo et directe est in potentias vitae vegetativae, consequenter et secundario est in ceteris omnibus humani compositi facultatibus.

Prob. Somnus oritur ex organorum fatigatione et perditione reparanda; *a.* 1) haec reparatio est opus vitae vegetativae sicut ejus detrimentum erat illa fatigatio; — 2) non directe in se reparationem faciunt vel subeunt potentiae aliae, neque in se directe interrumpuntur, sed solum ex necessario nexus cum vegetali organorum robore et sanitate; *e.*

Ad min. 1) Per somnum vires vegetativae omnes pergit operari, sed lentius, suavius, magis uniformi motu; — 2) sensitivae potentiae impediuntur, sed inaequaliter pro variis individuis, vel temporibus, vel adjunctis aliis; — 3) intellectuales potentiae conscientiae quidem non agunt, agunt tamen saepe, sed sine ordine pro varietate dispositionum, et sine libertate (cfr. prop. 21, 22).

Objic. 1° In somno solae potentiae vegetativae libere et pacate operantur, ceterae impediuntur vel turbantur; *e.* somnus primo et directe potius in ceteris potentias est. — R. *d. ant. 1 part.* et illud proprius somnus est, *c;* secus, *n;* — *d. 2 part.* consequenter ad somnum, propter nexus facultatum inter se, *c;* secus, *n.*

Objic. 2° Qui dormit, in operatione impeditur vel turbatur; *a.* impediuntur vel turbantur in operatione ceterae potentiae, non autem vegetativae; *e.* — R. *d. maj.* qui dormit (i. e. suppositum, homo), impeditur vel turbatur in illa operatione secundum quam dormit, *n;* in aliis operationibus, *sd.* formaliter,

quia dormit, *n*; consequenter ad nexus facultatum, *c*. (corrigendus hic paullum est conceptus vulgaris : dormire non est non agere, sed est pacatus et remissius agere, quo fortius et intensius post quietam restorationem agere possit facultas refecta).

ARTICULUS 2.

De somnio.

Propositio 118.

Somnium humanum est series actuum phantasiae, cum virium intellectuum congrua cooperatione, in subjecto dormiente.

Prob. 1^a pars (est phantasiae). Somnium est formaliter nec virium vegetativarum (patet); — nec virium intellectualium (nam etiam bruta somniantur; neque est libertas in somniis); — nec sensuum externorum (nam hi plenus sopiti manent, et plerumque somnium repraesentat objecta non realiter praesentia extra nos); — nec solius memoriae (nam repraesentantur ut praesentia objecta, saepe etiam nunquam antea cognita); — *e*. somnium est formaliter phantasiae.

Prob. 2^a pars (cum cooperatione). Teste experientia, in somnio non solum apparent phantasiae objecta, sed etiam ratiocinia efficiuntur, et effectus variarum passionum in appetitu excitantur; non tamen haec omnia ordinate et libere fiunt; *e*. exercentur quidem aliae facultates, sed subordinate tantum ad phantasiam cooperantes.

Propositio 119.

Somnia oriuntur non solum a peculiari statu corporis, sed etiam a peculiari statu animae.

Prob. Propter intimam substantialem unionem animae et corporis, verus est mutuus influxus eorum; *a*. pro variis affectionibus et statibus unius, correspondentes existunt alterius affectiones et status, v. c. nervorum, cerebri, sanguinis, cordis, ... et maestitiae, laetitiae, irae, pacis, alacritatis; *e*. sive in corpore existat talis status, redundabit in animam ejusque facultates, sive in anima praecoxant tales affectus, immutabunt corpus ejusque organa ac potentias.

Coroll. 1^m Causare tales dispositiones possunt vel causae interiores, v. c. actus praecedentes, vel habitus, vel valetudo varia; vel causae exteriores, v. c. Deus, vel spiritus sive boni sive mali; unde divisio somniorum in naturalia et praeternaturalia.

Coroll. 2^m Fieri etiam potest ut in statu vigilie eadem turbatio phantasiae pro aliquantulo tempore habeatur, qua res apparent quae de facto non adsunt, sed post breve tempus errorem ipsi nostrum agnoscamus; suntque ista quasi somnia in vigilia, et vocantur hallucinationes.

Coroll. 3^m Quae in somniis vel in hallucinatione apparent, saepe tanta claritate videntur quanta res maxime evidentes in statu vigilie sanae: a) quia tunc remota omni alia cogitatione, totus animus in illis imaginibus absorbetur; b) quia tunc impedito libero facultatum usu, nequit animus oblatas imagines examinare, discutere, cum factis aliis comparare.

Propositio 120.

Actus somnambulismi est somnium producens in ordine extero actiones sibi convenientes.

Stat. quaest. Agimus nunc de somnambulismo vulgari, non de statu illo magnetico, quem ex defectu verae cognitionis passim variis nominibus appellant.

Prob. Somnambuli ita somniantur se aliqua facere, 1) ut revera externis actionibus eadem compleant; et quidem miro aliquo modo, — nam: 2) videre videntur res materiales, obstacula, oculis tamen clausis, — 3) faciunt res difficiles et ingeniosas, quas vigiles nullo pacto facere scivissent, — 4) ubi evigilaverint, nihil eorum recordantur quae per somnum viderunt, dixerunt, fecerunt; — *a*. haec omnia apte explicantur per somnum quod non solos internos affectus, sed etiam externas actiones sibi correspondentes provocet; *e*.

Ad min. 1 part. (externis actionibus). Somnus si altus sopor non est, relinquit sensitivis et intellectualibus facultatibus aliquam licet non conscientiam activitatem; potestque talis somnus varios habere gradus intensitatis; *a*. minor aliquis gradus, relinquet etiam locomotionis activitatem, facultatis nempe sensitivi ordinis; *e*. nihil mirum in tali externa actione (eo vel minus, si recognites rem nonnisi debilibus hominibus accidere, quorum somnus parum proficuus ad restorationem vegetalem).

Ad min. 2 part. (videre res externas). Phantasia repraesentat res quales cognoscuntur aliunde, et motu externo circa illas agunt somniantes quasi videant; — ignotas vel eas quae de industria opponuntur, aut non videntes impingunt ac removent, aut tactu percipientes vitant.

Ad min. 3 part. (facere difficilia). Quia: a) absentia conscientiae reflexionisque, proprii periculi aufert notionem, et omnem haesitationem et timorem; b) colligit omnem attentionem in unam rem agendam absentia omnis distractionis ac facultatum dispersionis; sopitae aliae facultates alias non retinent, sed hae libiores ad excelsiora prorumpunt, v. c. poesim, vim rhetoricae, vim aequilibrii mechanici.

Ad min. 4 part. (non recordari). Facta fuerunt ea sine conscientia; *e*. nulla manebit memoria.

ARTICULUS 3.

De amentia.

Propositio 121.

Amentia est somnium vigilantis permanens et invincibile.

Prob. Somnium generatim est series actuum phantasiae, cum congrua aliqua operatione aliarum potentiarum, etiam intellectualium, sine potestate comparandi et discutiendi illos actus, eorumque objectivam veritatem explorandi ac discernendi; *a.* talis facultatum activitas si fit in homine vigil, qui possit post aliquod breve tempus errorem agnoscere, est hallucinatio tantum; sin autem nec post longum tempus agnoscere possit errorem, dicitur homo amens, seu carens usu expedito rationis et reflectionis; *e.*

Coroll. 1^m Ergo amens non ratione privatur, sed ejus usu expedito circa unam aliquam rem, vel uolum rerum ordinem, vel imo circa plures rerum ordines.— Amens ratiocinatur, et recte quidem, sed errat in supposito aliquo unde orditur sua ratiocinia.

Coroll. 2^m Amenti falsa sua imaginatio tanquam omnino evidens apparet, nam huic invincibiliter, vi ipsius sui morbi, alligatur; unde obstinatio, et aliquando eloquentia, ira, furor etiam in ea defendenda.

Coroll. 3^m Ergo amens circa suae amentiae objectum libertatem non habet.

Propositio 122.

Amentiae universim duae causae sunt: certae laesiones corporis, et passiones animi vehementiores.

Prob. 1^a pars (*laesiones corporis*). Vi unionis substantialis humanae, anima quoad intellectum dependet extrinsece a corpore apto et bene disposito; *e.* si corporis aliqua laesio phantasiae organum diu et invincibiliter turbat vel impedit, etiam intellectus usus turbatus et partim impeditus erit.

Prob. 2^a pars (*passiones...*). Teste experientia, passio vehemens, praesertim si subito excitata, saepe amentiam etiam perpetuam producit.

Schol. 1^m Quaeritur utrum semper aliqua laesio corporis adsit tanquam amentiae causa, an vero solae animi passiones sufficient. — R. 1) Alii dicunt solos animi motus non sufficere, sed ex eis prius produci aliquam corporis laesionem, quae jam sit causa immediata amentiae.—Sed contra est: *a)* saepe derepente sequitur amentia ex motu vehementi animae; *a.* tunc non videtur quae laesio tanta tam cito in corpore producta sit; — *b)* saepe obstinata aliqua falsitas amentiam pariens, per tranquillum ratiocinium et sensibilem aliquam repraesentationem facile sanatur; *a.* non videtur ita posse tanta effici in corpore permanens conversio, quae animae statum immutet.

2) Alii dicunt cum animi passionibus semper tamen requiri corporalem aliquam laesionem, quae tamquam concusa concurrat ad producendam amentiam. — Sed contra: non sufficienter probatur praesentia talis vitii permanentis, praesertim quando v. c. oritur amentia ex aliquo intellectuali errore obstinato cum influxu malae voluntatis.

Schol. 2^m Quae sint amentiae remedia. — R. 1) Quoniam causa nunc est mere physica, nunc mere moralis, nunc utraque simul, remedia proportionata causis eligenda sunt. — 2) Meliora remedia, sicut alibi, ita et hic, sunt praeventiva quibus vitentur causae, v. c. quidquid sanguinem inflammet vel nervos irritet, quidquid frigidae rationis dominum in alias potentias abdicaret liberumque voluntatis imperium in eas, moestitia nimia, etc.